

Landschappelijke inpassing innovatieve varkensstallen

‘Ook groot kan mooi en duurzaam zijn’

Varkenshouderij | Tekst: **Durkje Hietkamp**

Het is mogelijk om nieuwe varkensstallen te bouwen die duurzaam en diervriendelijk zijn, goed in het landschap passen en toch niet duurder zijn dan een gangbare stal. Dat concludeert landschapsarchitect Yttje Feddes naar aanleiding van de wedstrijd Stalontwerp. Zes ambitieuze ondernemers gingen aan de slag en toverden hun bedrijf om in een uniek concept waarin sterk rekening is gehouden met milieu en maatschappij.

De Nederlandse varkenshouderij balanciert op een wankel koord. Enerzijds is schaalvergroting nodig om bij steeds krapere marges het hoofd boven water te houden. Anderzijds verdwijnt het draagvlak door steeds groter wordende stallen in het landschap. "Het probleem is vooral dat de stallen op verkeerde plekken staan", zegt Yttje Feddes, Rijksadviseur voor het Landschap.

"De provincies hebben wel landbouwonwikkelingsgebieden aangewezen, maar de verplaatsing verloopt slecht." Steeds vaker zijn er protesten tegen de bouw of uitbreiding van varkensbedrijven. "Dat komt omdat veel varkensstallen zijn verspreid over het landelijk gebied. De stallen ogen onvriendelijk, zijn lelijk omdat ze meestal zijn gemaakt van laagwaardig materiaal, zijn gesloten en

zien er zeer industrieel uit", verklaart Feddes. Zij vindt dat de landbouwonwikkelingsgebieden eens kritisch onder de loep moeten worden genomen. "Er zijn veel te veel. Schrap een aantal en laat alleen de beste over. Daar liggen kansen", zegt Feddes. "Maar als je als boer ervoor kiest om in een landelijk gebied te zitten, zorg er dan voor dat het niet industrieel oogt, dat de opbouw van erf en stal zich verhoudt in het landschap en kies voor een groene inrichting. Het erf moet er mooi uitzien."

Slecht imago

Boeren willen best bijdragen aan een duurzame samenleving, maar kunnen dat niet zomaar, ervaart Feddes. "De maatschappelijke waardering voor melkveehouders wordt aangewakkerd door het beeld van grazende >>

Transparantie en de toepassing van natuurlijke materialen spelen een belangrijke rol bij landschappelijke inpassing.

>>> 'Ook groot kan mooi en duurzaam zijn'

koeien in de wei, maar varkenshouders zijn beperkter. Zij moeten hun bedrijf gesloten houden om het risico op besmettelijke ziekten te verkleinen."

Een economisch duurzame varkenssector is afhankelijk van veel factoren, zoals inpassing in het landschap, belasting van het milieu, aanvoer van grondstoffen en dierwelzijn, somt Feddes op. "Maar aan alles hangt een prijskaartje. Een architect in de hand nemen is duur. Daarnaast moeten de bank en de gemeente achter de plannen staan."

Het ontbreekt niet aan ideeën, maar aan inspirerende uitgevoerde plannen, oppert de landschapsarchitect. Op zoek naar een oplossing, nam ze samen met de LTO varkenshouderij en de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij het initiatief voor de meervoudige opdracht 'Stalontwerp: een mooie en innovatieve varkensstal'. Doel was om nieuwbouwplannen te ontwerpen die een individuele ondernemer kan doorvoeren binnen de smalle bedrijfseconomische marges en bestaande regelgeving. Vijf provincies zochten een ambitieuze varkenshouder met concrete bouwplannen. Elke provincie stelde een team samen van ondernemer, adviseur of aannemer stallenbouw en een landschapsarchitect. "Uiteindelijk zijn er zes innovatieve plannen bedacht. Voorwaarde was dat het ontwerp haalbaar moest zijn met vergelijkbare bouwkosten als een gangbare stal", vertelt Feddes.

Verrassende resultaten

Feddes is verrast over de bevindingen. Zo blijkt de beperking van de bouwkeuzes tot anderhalve hectare niet de sleutel tot een meer duurzame veehouderij te zijn. "Dit project laat zien dat groot ook mooi en duurzaam kan zijn. Ondanks dat er veel dieren worden gehouden, hoeft het bedrijf niet massief te ogen." Door een overvloed aan groen past het bedrijf goed in het landschap. De bebouwing is over het erf verspreid en de zeugen krijgen een ruime uitloop.

Uit de ontwerpen blijkt dat het, met vergelijkbare kosten als voor een gangbare stal, mogelijk is om een stal te bouwen die aantrekkelijk is en goed scoort op de Maatlat Duurzame Veehouderij voor dierwelzijn, energiebesparing en emissiebeperking. "Dit is mogelijk, omdat de kosten veel lager zijn als er al direct in het stalontwerp oplossingen worden geïntegreerd. Zo leveren het ontwerp voor de ronde stal en voor de stal met een bovenverdieping extra ruimte per

Winnaar wedstrijd Stalontwerp

Het plan 'Een eiland voor Sus Domesticus Blokhoven' van de familie Uijtewaai uit Schalkwijk is de winnaar van de wedstrijd 'Stalontwerp: een mooie en innovatieve varkensstal' waarvoor een bedrag van 25.000 euro is uitgelooft. De bedoeling is dat de huidige stallen worden gesloopt en dat de familie verderop een nieuw gesloten bedrijf bouwt voor 140 zeugen en 1050 vleesvarkens. De stallen liggen rond een binnenplaats met beplanting. De oppervlakte per vleesvarken is 1,2 m². Het open low-tech systeem scheidt de urine van de mest. In een gedeelte van de stal is onder de kunststof vloer met een dubbel kunststof rooster een gootstelsel aangebracht. Een mestrobot voert de mest continu af naar de vergistingsinstallatie. De urine valt een verdieping lager in het gootsysteem. Door het scheiden van mest en urine kan worden volstaan met een open stalontwerp. De mestscheiding reduceert de ammoniakuitstoot met 70 procent, geur met 72 procent en methaan met 80 procent, volgens DAAD Architecten.

Omdat het bedrijf in een polder met cultuurhistorische waarde staat, zijn de overspanningen relatief klein gehouden waardoor tot maximaal 7 meter wordt gebouwd. De stallen zijn uitgerust met lessenaarsdaken die een maximaal dakoppervlak opleveren om in de toekomst fotovoltaïsche (pv) cellen te plaatsen. De korte kapdelen zijn op het noorden gericht en worden gebruikt voor daglichtinval en ventilatie. De stallen krijgen een houten gevelbekleding. De kosten voor het plan bedragen 2540 euro per zeugenplaats en 670 euro per vleesvarkensplaats.

Meer informatie over de ontwerpwedstrijd Stalontwerp op www.collegevanrijksadviseurs.nl

varken tegen weinig meerkosten. Het toepassen van een zaagdak of lessenaarsdak met lichtinval uit het noorden en zonnepanelen op de zuidhelling is goedkoper en effectiever dan het toevoegen van losse panelen en ramen op een standaarddak."

Doorbraak bereiken

Maatschappelijk draagvlak en de manier waarop stallen in het landschap staan, spelen een belangrijke rol in de toekomst van de varkenshouderij, stelt Feddes. "Daarop is in de ontwerpen goed ingespeeld. Opvallend is dat elk plan inzet op transparantie van de erf-inrichting en de stallen, zodat passanten kunnen zien wat er op het bedrijf gebeurt. Feddes hoopt met dit project een doorbraak te hebben bereikt. "Ten eerste is er een slag

gemaakt op het gebied van duurzaamheid en dierwelzijn. Ten tweede wordt het werk van de varkenshouder weer voor de buitenwereld zichtbaar, waarmee de sector het verloren draagvlak en respect van de burger kan terug winnen. Het is een vicieuze cirkel; een boer die zichtbaar duurzamer produceert met meer aandacht voor dierwelzijn, kan ook meer voor zijn product vragen waardoor hij weer meer geld heeft om te investeren." Feddes is ervan overtuigd dat alle deelnemers hun plannen daadwerkelijk ten uitvoer brengen. "Elke ondernemer staat achter zijn eigen plan. Ik hoop en verwacht dat de uitkomsten van Stalontwerp ervoor zorgen dat er meer mooie, innovatieve en financieel haalbare stallen worden ontworpen en op de markt komen." ♦